

Global iqtisodiy o'sish sekinlashishi

Astanaqulova Farizod Bakhtiyorovna

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

1-kurs bakalavr talabasi

Farizodastanaqulova47@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada iqtisodiy o'sish va uning mexanizmlari, globallashuv jarayoni haqida bir qancha ma'lumotlar keltirilgan. Hozirgi kunda ishlab chiqarish sohasida yetakchilik qilayotgan Xitoy mamlakatining yurtimizning iqtisodiy o'sishiga ta'siri ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar: O'sish, iqtisodiy o'sish, globallashuv, global iqtisodiy o'sish, yalpi ichki mahsulot. Jahon globallashuv iqtisodiyoti.

O'sish (iqtisodiyotda) — mamlakatda tovarlar ishlab chiqarish va xizmatlar yaratish hajmining oldingi yil (davr)larga nisbatan ko'paygan miqdorda takrorlanishi. Iqtisodiy o'sishni ta'minlash har qanday mamlakat iqtisodiy siyosatining asosiy maqsadi hisoblanadi. Yildan yilga aholi sonining ko'payishi, kishilar ehtiyojlarining mutassil ortib borishi iqtisodiy O'sishni shart qilib qo'yuvchi asosiy sabablardandir. Iqtisodiy O'sish aholi turmush darajasini oshirishga, xalq farovonligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Iqtisodiy O'sish negizida iqtisodiyotdagi yetakchi tarmoqlarning rivojlanishi turadi. Iqtisodiy o'sish ishlab chiqarishning ilg'or tuzilmasiga, yuqori mehnat unumdorligi darajasiga, ichki va tashqi bozorda talab katta bo'lgan raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarishga, mahsulotni qulay bozorlarda sotishga tayanadi. Boshqacha aytganda, iqtisodiy O'sish mahsulot ishlab chiqarishning real hajmini muttasil qo'paytirib borish va ayni paytda

jamiyat taraqqiyotida texnologik, iqtisodiy va ijtimoiy tavsiflarning yaxshilanib borishini anglatadi.

Iqtisodiy o'sishni aniqlash va hisoblashda mamlakat iqtisodiy taraqqiyotining eng umumiy ko'rsatkichi bo'lgan yalpi ichki mahsulot (YAIM) asos bo'lib xizmat qiladi va iqtisodiy o'sishning muayyan davr mobaynida real YAIM hajmining ijobiy tomonga o'zgarishini ko'rsatadi. Iqtisodiy o'sish sur'atlari YAIM o'sish sur'atlarida o'z aksini topadi.

Iqtisodiy O'sish mamlakat iqtisodiyoti rivojlanishining umumiy holatini ifodalaydi. Real YAIM hajmining o'zgarishi mamlakat iqtisodiyoti holati va dinamikasi to'g'risida ma'lumot bersada, iqtisodiy O'sishni to'liq aks ettirmaydi. Mas, mamlakat aholisining O'sish sur'ati 3% ni, real YAIM ning O'sish sur'ati ham 3% ni tashkil etdi. Bunday holatda, garchi YAIM hajmi o'sgan bo'lsada, kishilarning daromadlari o'zgarmay qoladi. Shu sababli iqtisodiy O'sishni to'laroq aks ettirish uchun boshqa bir ko'rsatkich — aholi jon boshiga ishlab chiqarilgan real YAIMning o'zgarishi qo'llaniladi.

Globalashuv zamonaviy hayotning deyarli barcha jihatlariga ta'sir ko'rsatdi. Ayrim AQSh fuqarolari Pekinni, Xitoyni xaritada topish imkoniga ega bo'lmasada, ular, albatta, u yerda ishlab chiqarilgan mahsulotlarning katta qismini sotib olishadi. San-Frantsiskoning 2010 yilgi federal zaxira bank hisobotiga ko'ra, Qo'shma Shtatlarda sotilgan barcha kiyim-kechak va poyabzallarning taxminan 35,6 foizi Xitoyda ishlab chiqarilgan.

Ko'pgina iqtisodchilar globalashuv jahon bozorida shaxsiy iqtisodlarga aniq foyda keltirib, raqobatni kuchaytirish, harbiy mojarolarni cheklash va dunyodagi boylikni tengroq taqsimlash orqali dunyodagi shaxsiy iqtisodga aniq foyda keltirib chiqarayotganiga qo'shiladilar. Biroq, jamoatchilik globalashuv bilan bog'liq xarajatlar, ayniqsa, qisqa muddat ichida, proteksionizm bo'yicha keyingi bobda muammolarni keltirib chiqaradigan foydalarni ustun qo'yishini o'ylaydi.

Milken Institutining *Jahon iqtisodiyoti globallashuvi* hisobotida globallashuv bilan bog'liq ko'pgina afzalliklar ta'kidlanadi va hukumatlar va investorlar e'tiborga olish kerak bo'lgan ayrim xatarlarni belgilab beradi. Umuman olganda, globallashuv dunyodagi davlatlarga aniq foyda keltirib chiqarmoqda, shuning uchun umuman hukumatlar va shaxslar tomonidan qabul qilinishi kerak bo'lgan iqtisodchilar o'rtasida kelishuv mavjud.

Globallashuvning ba'zi afzalliklari quyidagilardan iborat:

- **Chet el sarmoyasi.** To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar ("to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar") jahon savdosining o'sishidan ko'ra, texnologik uzatishni, sanoatni qayta tashkil etishni va global kompaniyalarning o'sishini kuchaytirishga qaraganda ancha yuqori sur'atlarda o'sib bormoqda.
- **Texnologik innovatsiyalar.** Globallashuvdan ko'tarilayotgan raqobatning yangi texnologiyalarni rivojlantirishga yordam berishi, ayniqsa, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning o'sishi bilan, bu jarayonlarni samaradorligini oshirish orqali iqtisodiy ishlab chiqarishni yaxshilashga yordam beradi.
- **Iqtisodiyot o'lchovlari.** Globallashuv yirik kompaniyalarga katta hajmdagi iqtisodlarni amalga oshirishga imkon beradi, bu esa o'z navbatida iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlaydi.

Globallashuvning ayrim xavflari quyidagilardan iborat:

- **O'zaro bog'liqlik.** Globallashuv jarayoni mintaqaviy yoki global beqarorlikka olib kelishi mumkin bo'lgan davlatlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikka olib keladi, agar mahalliy iqtisodiy inqirozlar ko'plab mamlakatlarga ta'sir etsa, bu ularga ta'sir qiladi.
- **Milliy hukmdorlik.** Ba'zilar milliy davlatlarning, ko'p millatli yoki global kompaniyalarning va boshqa xalqaro tashkilotlarning suverenitetga tahdid sifatida paydo bo'lishini ko'radilar. Natijada, bu ayrim rahbarlarni millatchilikka yoki ksenofobiyaga olib kelishi mumkin.

- **Haqiqat taqsimoti.** Globallashuvning foydalari boy millatlarga yoki shaxslarga nisbatan adolatsiz ravishda siljiydi, natijada katta tengsizliklar keltirib chiqaradi va natija sifatida milliy va xalqaro nizolarga olib keladi.

Tariflar va boshqa himoyalash shakllari

2008 yilgi iqtisodiy inqiroz ko'plab siyosatchilarga globallashuvning ahamiyatini shubha ostiga qo'ydi. O'shandan beri global kapital oqimlari 2007 yildagi 11 trillion dollardan 2012 yilga qadar bu ko'rsatkichning uchdan bir qismiga tushib ketgan. Ba'zi mamlakatlar o'zlarining davriyligi bo'yicha davriy bo'lishi mumkin bo'lsa-da, ko'plab mamlakatlar o'zlarining moliyaviy tizimlarida xavf tug'diradigan tariflarni va adproteksionizmning boshqa shakllarini tadbiiq qilishgan. krizislar kamroq zarar etkazishi mumkin.

AQSh va Yevropada yangi bank qoidalari joriy etildi, bu esa infektsiya xavfini kamaytirish uchun cheklangan sarmoyalar oqimiga bog'liq. Shuningdek, mahalliy sanoat korxonalarini xitoy qog'ozidagi 127% yoki import qilinadigan guruchga nisbatan 778% tarifidagi kabi tariflarni ta'minlash uchun tariflar ham o'rnatildi. Rivojlanayotgan mamlakatlarda bu ko'rsatkichlar yanada yomonroq. Braziliya tariflari Amerikadan to'rt barobar, Xitoydan uch baravar yuqori.

Amerika Qo'shma Shtatlarida Donald Trampni va Britaniyani "Brexit" deb nomlanadigan Evropa Ittifoqini tark etishga qarshi ovoz berish globallashish harakatiga ham hissa qo'shdi. Bu tendentsiyalar Evropada immigratsiya nuqtai nazaridan kelib chiqadi, ammo 2017 yilda bo'lib o'tadigan saylovlar globallashuvga qarshi emas, aksariyat hollarda globallashuvga qarshi kurashdir.

Globallashuv uzoq muddatda muqarrar bo'lishi mumkin, ammo qisqa muddatda yo'l bo'ylab juda ko'p zarba bor. Ushbu omillar odatda iqtisodiy inqirozlar yoki globallashuvning salbiy oqibatlaridan kelib chiqadi, lekin oxir-oqibatda, dunyo proteksionizm yomon ahvolni yomonlashtirishi mumkinligini bilib oldi.

Globallashuv zamonaviy hayotning deyarli barcha jabhalariga ta'sir ko'rsatdi va global iqtisodiyotda o'sib borayotgan kuch bo'lib qolmoqda. Globallashuvga bir nechta kamchiliklar bo'lsa-da, ko'pchilik iqtisodchilar, bu jahon iqtisodiyoti uchun ham foydali, ham to'xtovsiz va aniq bo'lgan bir kuch ekanligiga qo'shiladilar. O'tmishda har doim proteksionizm va millatchilik davrlari bo'lib kelgan, ammo globallashuv dunyoda barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun eng keng tarqalgan echim bo'lib qolmoqda.

Iqtisodiy hamkorlik va rivojlanish tashkiloti (Organisation for Economic Co-operation and Development) 2023 va 2024-yillarda jahon yalpi ichki mahsulot o'sishi o'rtacha darajadan past, mos ravishda 3 foiz hamda 2,7 foiz bo'lishini prognoz qilmoqda. Bu haqda tashkilotning yangi hisobotida aytiladi.

“Energiya narxlarining pasayishi va Xitoyning „ochilishi“ ta'sirida 2023-yilning kutilganidan kuchliroq boshlanishidan so'ng global o'sish sekinlashishi kutilmoqda. Pul-kredit siyosati keskinlashuvining ta'siri borgan sari sezilarli tus olmoqda, biznes va iste'molchilar ishonchi pasaydi, Xitoyning iqtisodiy tiklanishi esa boshi berk ko'chaga kirib qoldi”, — deyiladi hisobotda.

IHRT joriy va keyingi yilda inflyatsiya asta-sekin pasayishini, biroq aksariyat mamlakatlarda markaziy banklarning maqsadli ko'rsatkichlaridan yuqoriroq bo'lib qolishini kutmoqda.

“Foiz stavkalari bundan keyin ko'tarilmagan taqdirda ham, avvalgi ko'tarishlarning ta'siri bir muncha vaqt iqtisodiyotda aks etishda davom etadi, chunki mavjud ipoteka kreditlari bo'yicha stavkalar korrektirovka qilinadi yoki korporativ kreditlar muddati uzaytiriladi”, — deyiladi hisobotda.

Tahlilchilarning fikriga ko'ra, AQSh yalpi ichki mahsulotining o'sishi 2023-yilda 2,2 foizga, 2024-yilda esa 1,3 foizga sekinlashishi kutilmoqda.

Yevrozonada o'sish 2024-yilda 2023-yildagi 0,6 foizdan 1,1 foizgacha tezlashishi kutilmoqda, biroq ikkala ko'rsatkich ham oldingi prognozlardan pastroq, chunki Yevropa Ittifoqining eng yirik iqtisodiyoti Germaniya qiyinchiliklarga uchramoqda.

Xitoyning iqtisodiy o'sishini zaif ichki talab va mulk bozorlaridagi "tarkibiy stresslar" cheklaydi. IHRT Xitoy yalpi ichki mahsulotining o'sish sur'ati 2023-yilda 5,1 foizgacha, 2024-yilda esa 4,6 foizgacha pasayishini prognoz qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Agapova T.A. Makroiqtisodiyot / ta Agapova, S.V. Sergey, A.V. Sidorovich. - m .: "Biznes va xizmat", 2009 yil. 475 p.
2. "ART" L. B., Zamonaviy Boattjua tanqiyoti, siyosiy iqtisod, M., 2009 349 p.
3. Borisov E.F. Iqtisodiy nazariya / E.F. Borisov - m .: "advokat", qayta rasmiylashtiriladi. 2011 yil 572 p.
4. Ivashkovskiy S.N. Makroiqtisodiyot / s. Ivashkovskiy - M .: "ish", 2010 yil 442
5. Kameaeva V.D. Iqtisodiy nazariya / V.D. Kameaeva - m .: "Vlados", 2010 yil. 501 p.
6. Nikolaeva I.P. Iqtisodiy nazariya / I.P. Nikolaev - m .: 2010 yil. 417 p.